

Η «Νέα Στράντζα»

Γ' ΣΥΝΕΧΕΙΑ

της Ευγενίας Ζάλιου

Από τη δεκαετία του '50 και μετά...

Ο μπάριμπα Μήτσος Πενίδης συνεχίζει τη διήγησή του:

«Το διάστημα του εμφυλίου πολέμου που μας είχαν σηκώσει στη Νάουσα το χωριό ρήμαξε, γιατί ήμασταν αρκετά χρόνια φευγάτοι. Μετά τον εμφύλιο πόλεμο, στη Στράντζα επιστρέψαμε οικογενειακώς το 1952. Άφησα το εργοστάσιο στη Νάουσα, ασχολήθηκα με τα χωράφια και ανέλαβα πάρεδρος.

Εκτός απ' τα σπίτια, που σχεδόν όλα μισογκρεμίστηκαν γιατί ήταν από πλιθιά και η γραμμή του νερού ήταν σε πολύ άσχημη κατάσταση. Νερό παίρναμε με κιούγκια από τις «τσιουτσιουρίκες», μικρές πηγές – βρυσούλες του Κοκόλη και του Αρβανίτη. Για να μπορούμε να πίνουμε, βάζαμε μια φλούδα ιτιάς, τη στερεώναμε με λάσπη και έτσι γεμίζαμε τις μπουκλες ή τις στάμνες. Σε ώρα ανάγκης παίρναμε απ' το μοναδικό πηγάδι που υπήρχε στο πατρικό μας κτήμα. Ήταν όμως βαρύ και το μεταχειριζόμασταν περισσότερο για πλύσιμο. Οι πηγές ήταν στη «Μάνα», στο Γιαννακοβίτικο δρόμο, ανάμεσα στον Πρόδρομο και στη Στράντζα.

»Τα κιούγκια στο δίκτυο ήταν παλιά, χωμάτινα και απ' τα δέντρα έπιαναν ρίζες, «αλεπές» τις λέγαμε. Πολλές και μακριές ρίζες, σαν αλεπουρές. Βάζαμε σύρμα και τις τραβούσαμε έξω, γιατί όλο βούλωναν τα κιούγκια και δεν είχαμε νερό. Για πότισμα στα χτήματα παίρναμε νερό απ' τη Νάουσα, το «Σιασιάκι».

»Μόλις ανέλαβα πάρεδρος,

σε λίγους μήνες ήρθε συνεργείο απ' την Νομαρχία για να επισκευάσει τη γραμμή του νερού. Όλα αυτά γίνονταν με τον κασμά και το φτυάρι. Δεν υπήρχαν μηχανήματα ν' ανοίξουν αυλάκια.

»Την πρώτη μέρα πήγαμε πέντε άνδρες, προσωπική εργασία. Τότε ο υπεύθυνος με λέει: «Αύριο αν δεν έρθουν δέκα άνδρες, θα πάρω το συνεργείο και θα πάω στο Αρκοχώρι. Εκεί είναι έτοιμοι, μας περιμένουν»... Ρωτάω το συνεργείο «αν σας φέρω όλο το χωριό, θα γίνει η δουλειά;» «τόσο το καλύτερο!» με απάντησαν.» Τότε σκέφτηκα: «Άμα τους χάσουμε, δε θα γίνει η δουλειά. «Αμέσως φώναξα τον Σταύρο Φουντούλη και άλλα τρία παλικάρια και τους εξηγώ: «Αύριο το πρωί πρέπει να κυκλώσουμε το χωριό, να μην φύγει κανένας άνδρας. Οι δρόμοι είναι τέσσερις: εγώ θα πιάσω τον κάτω δρόμο, εσύ τον επάνω, εσύ προς τη Ράμιστα κι εσύ προς την πλαγιά που πάμε για τη Νάουσα. Με τα τουφέκια εσείς κι εγώ με το αυτόματο (είχα από τα ΤΕΑ). Αλλιώς δε γίνεται, γιατί θα σηκωθεί και θα φύγει το συ-

1954. Οι νεαροί φίλοι Νίκος Χατζηπέτρος και Απόστολος Δρόσος κουβαλούν χαλίκι με τα κάρα για να στρώσουν τον κεντρικό δρόμο της Στράντζας και να γλυτώσουν επιτέλους από τη λάσπη.

νεργείο».

»Έτσι, κυκλώσαμε το χωριό και δεν αφήσαμε κανέναν άνδρα να φύγει. Θυμάμαι το Γρίβα να λέει φοβισμένος: «Βρε Μήτσο, να μην χάσω τη δουλειά μου στο εργοστάσιο...» Κι εγώ τον απάντησα: «Με μια μέρα δε χάνεις τη δουλειά σου. Αλλά με μια μέρα, θα κάνουμε έργο για μια ζωή, να πίνουμε καθαρό νερό.» Έτσι με την παλικαριά μας, σώσαμε το χωριό, αφού το κυκλώσαμε οι ίδιοι για να πάρουμε προσωπική εργασία, γιατί τα χρόνια εκείνα δεν υπήρχαν μηχανήματα κι όλα γίνονταν με τα κασμάδια. Την ημέρα εκείνη όλο το χωριό ήταν στο πόδι: άλλοι κουβαλούσαν σωλήνες, άλλοι έσκαβαν τα χαντάκια, τα μικρά παιδιά έφερναν νερό για να πίνουμε και οι γυναίκες έκαναν τα πιο νόστιμα φαγιά... Το καινούργιο δίκτυο έγινε με καλές γαλβανιζέ σωλήνες και μέχρι σήμερα πίνουμε καθαρό και ελαφρύ νερό.

Πώς χτίστηκε η εκκλησία...

«Όταν εγκατασταθήκαμε στο χωριό, δεν είχαμε εκκλησία. Για πολλά χρόνια έβλεπα ένα μικρό εικονοστάσι σ' ένα δέντρο κουτσουπιάς, δίπλα στην τελευταία βρύση, του Γιώργη Βογιατζόγλου. Το καντηλάκι έκαιγε μέρα – νύχτα. Αργότερα χτίστηκε ένα μικρό εκκλησάκι του Αγίου Κων/νου και Ελένης, που το φρόντιζε μέχρι τα βαθιά της γεράματα η Πόλια Χαλδεοπούλου. Τη βοηθούσε και η Κυριακούλα Ανδρέμογλου.

»Εκκλησιαστικά υπαγόμασταν στην Έδεσσα. Τον παπά τον φέρναμε με τα ζώα. Θυμάμαι όταν πέθανε ο θεός μου, ήταν χειμώνας και μεγάλη κακοκαιρία. Ήρθα στη Νάουσα για να βρω παπά. Πήγα σε 2-3 αλλά δεν έρχονταν. Δεν υπήρχε κανένας νόμος να τους

υποχρεώσει. Λέω, ας πάω στην Παναγία, ήταν ένας καλός παπάς, ο παπά – Στέλιος. Τον λέω έτσι κι έτσι παπά μου, αν δεν έρθεις και εσύ, θα τον θάψουμε μόνοι μας. Αμέσως ο παπά – Στέλιος παίρνει το καλυμμαύχι κάτω από τη μασχάλη και με τα πόδια, μούσκεμα από τα χιόνια και τον αέρα, φθάσαμε στο χωριό. Ας είναι καλά...

«Το Μάρτη του 1962, ήμουν πρόεδρος τότε, πήγα στην Έδεσσα να βγάλω άδεια γάμου για το Χρήστο Βογιατζόγλου. Με την ευκαιρία αυτή, έκανα παράπονα στο Δεσπότη, γιατί δεν έρχονταν στη Στράντζα παπάδες να λειτουργήσουν. Τότε μου λέει: «σκέφτομαι να κάνω εκκλησία στο χωριό σας, τις Μυροφόρες. Γιατί Κων/νου και Ελένης έχει ο Κοπανός, τα Λευκάδια, το Γιαννακοχώρι. Θα έρχομαι να σας λειτουργώ εγώ». «Συμφωνώ Δέσποτα, αλλά σε καλώ να έρθεις στο χωριό να λειτουργήσεις και να το πεις στους συγχωριανούς μου. Θα σε κάνουμε και τραπέζι, θα σφάξουμε κατσίκι,» του απάντησα.

»Πράγματι, κράτησε το λόγο του. Την ημέρα των Μυροφόρων ήρθε για πρώτη φορά στο χωριό, μαζί με δυο παπάδες. Το αυτοκίνητο σταμάτησε στο νεκροταφείο κι από 'κει έφθασαν στο χωριό με τα πόδια, γιατί ο δρόμος είχε λάσπες και δε μπορούσαν να προχωρήσουν. Μας λειτούργησε, έβγαλε λόγο και όλοι συμφωνήσαμε να χτιστεί η

Το χτίσιμο της εκκλησίας. Αριστερά ο Πολύβιος Δρόσος και δεξιά ο Γιάννης Παυλίδης με το θείο και τα ανήψια του.

εκκλησία «Μυροφόρες». Την ίδια μέρα μπήκε ο θεμέλιος λίθος, ένα μπουκάλι μ' ένα χαρτί, που κάτι έγραψε μέσα ο Δεσπότης.

»Στη συνέχεια του κάναμε τραπέζι στο σπίτι του Δημήτρη Βογιατζόγλου, γιατί εκείνα τα χρόνια καντηλανάφτισσα ήταν η γυναίκα του η Φανούλα, που κρατούσε και το ταμείο της μικρής μας εκκλησίας. Αφού φάγαμε, λέει ο Δεσπότης:

γιατζόγλου. Από τότε ήμουν παρών και ενδιαφερόμουν για το κάθε τι που είχε σχέση με το χωριό μας.»

Το σχολείο και οι δάσκαλοι...

Ο Πολύβιος Δρόσος θυμήθηκε με ιδιαίτερη συγκίνηση τη δασκάλα του Ελένη Μηλοτίδου, όταν ήταν μαθητής της τρίτης Δημοτικού.

1962 στα εγκαίνια της εκκλησίας των Μυροφόρων

«Σε βλέπω δραστήριο. Να σε κάνω παπά, να έχει και η Στράντζα έναν παπά.» Ναι, αλλά τότε οι παπάδες ζούσαν από τα έσοδα της εκκλησίας. Το χωριό είχε 38 οικογένειες, τι έσοδα να έχει; Άσε που η κυρά μου δεν ήθελε... Ύστερα από την επίσκεψη του Δεσπότη, τα πράγματα καλυτέρευσαν. Άρχισε να χτίζεται η εκκλησία και με εντολή του ερχόταν κάθε εβδομάδα, με τη σειρά, ένας παπάς από τη Μαρίνα, τα Λευκάδια και το Γιαννακοχώρι.

»Στη Στράντζα ήμουν πάρεδρος μέχρι το 1963, όταν οικογενειακώς εγκατασταθήκαμε οριστικά στη Νάουσα. Για τις ανάγκες και τα προβλήματα του χωριού, έτρεχα από νέο παλικάρι. Πολλά έμαθα δίπλα στον πάρεδρο Γιώργο Βο-

βος και κάτι παραπάνω στο δρόμο. Συν τοις άλλοις, το σχολείο ήταν πρωί – απόγευμα. Το βράδυ που έφευγε για τη Νάουσα, στην «ντριτσέλα»

«Τότε έμαθα γράμματα. Ύστερα ήρθε ο Κώστας Θανασούλης. Αξιόλογος δάσκαλος. Μπορεί να μην έβγαλε επιστήμονες, γιατί ήταν άσχημες οι συγκυρίες, πολλή φτώχεια. Έβγαλε όμως παιδιά με αξιοπρέπεια στην κοινωνία.

«Οι συνθήκες στο χωριό ήταν τρισάθλιες. Έβρεχε, χιονίζε, παγωνιές, κάθε μέρα ο δάσκαλος μας πηγαينوέρχονταν. Φό-

25η Μαρτίου του 1959. Οι μικροί μαθητές με το δασκάλο τους Κώστα Θανασούλη.

1960. Στο σχολείο την ώρα της χειροτεχνίας

έβγαιναν λύκοι. Μια μέρα, κατατρομαγμένος μας λέει: «Χτες με πήρε από κοντά μέχρι τα σφαγεία, ένας λύκος. Αφού δεν πέθανα από καρδιά, είμαι τυχερός!» Από τότε πήραμε φόβο και εμείς, κι όταν ερχόμασταν στη Νάουσα πηγαίναμε δύο – τρεις μαζί!

«Το σχολείο μας παρόλο που ήταν μονοθέσιο, ήταν άρτιο. Γιορτές, παρελάσεις, γυμναστικές επιδείξεις, πρωταθλητής ο Πολύβιος στο ύψος. Κάναμε και στίβο, μπορώ να σου πω ότι ήμασταν

με το χρόνο οι μαθητές λιγότευαν, γιατί όλες οι οικογένειες, όπως και οι δικές μας, σιγά – σιγά εγκατέλειψαν το χωριό και ήρθαμε στη Νάουσα. Το σχολείο, σου λέω, δεν έβγαλε επιστήμονες, αλλά έβγαλε μια γενιά δημιουργική, τίμια, όλοι οικογενειάρχες.

«Μπορεί να ήμασταν φτωχοί στο χωριό, αλλά είχαμε αξιοπρέπεια στην οικογένεια. Ο πιο σεβασμιος γέροντας ήταν ο παππούς Γιάνκος Ζέκος. Ό,τι οικογενειακές ή κτηματικές διαφορές παρουσιάζονταν, τις έλυνε με τον πιο αμερόληπτο τρόπο. Η απόφασή του ήταν νόμος και τη σέβονταν όλοι. Τα ψώνια τα έκαναν οι άντρες, τη «σακούλα» όμως την κρατούσαν οι γυναίκες.

«Τα δικά μας σκιρτήματα σαν νεαροί, ήταν στη Νάουσα. Η γενιά μας, αγόρια και κορίτσια, άρχισαν να πηγαίνουν στο εργοστάσιο μετά το '54. Σχηματίσαμε άλλη οπτική. Οι περισσότεροι γάμοι των κοριτσιών γίνονταν εκτός χωριού, κυρίως στη

Αναμνηστική φωτογραφία των μαθητών με το δάσκαλό τους Κώστα Θανασουλή μπροστά απ' το κτίριο του σχολείου.

Οι μαθητές και ο δάσκαλος.

Νάουσα κι ελάχιστοι στα γύρω χωριά (Αρκοχώρι, Κοπανό, Μαρίνα, Γιαννακοχώρι). Τα κορίτσια δίσταζαν να πάρουν έναν Πολύβιο π.χ. γιατί με το δίκιο τους ήθελαν να φύγουν απ' το χωριό, μεγάλωσαν μέσα στις λάσπες... Το 1951 ήρθε στη Στράντζα το πρώτο φορτηγό και φορτώσαμε την προίκα της Βασιλικής Φουντή, που παντρεύτηκε στη Θεσσαλονίκη.

Ψυχαγωγία

Η γενιά μας ήταν ποδοσφαιρόφιλη. Κάθε Κυριακή ερχόμασταν στη Νάουσα για τη μπάλα. Ντυμένοι άσφουρα, είχαμε μπότες λαστιχένιες για τον ποδαρόδρομο, μέχρι τα σφαγεία. Εκεί τις βγάζαμε, φορούσαμε τα καλά παπούτσια που τα κουβαλούσαμε στον τουρβά (τότε δεν είχε σακούλες) και τις αφήναμε ως επί το πλείστον στο σπίτι του Φράγγη. Αλλά εμείς οι νέοι επειδή γυρνούσαμε αργά, για να μην τους ενοχλούμε, τις αφήναμε στα σφαγεία κρεμασμένες σε κανά καλάμι, για να μην βρεχτούν.

«Τις αποκρίες, ανελλιπώς ανεβαίναμε κάθε βράδυ. Την ώρα που θα φεύγαμε, ανταμώναμε όλοι μαζί 20-30 άτομα στο ζαχαροπλαστείο του Αργύρη στην πλατεία, που ήταν το στέκι μας.

«Από μικρά ακόμα, βοηθούσαμε τον πατέρα μας στα ζώα. Τα βοσκούσαμε, τα ταΐζαμε, τα καθαρίζαμε. Όλα τα σπίτια είχαν και μια τρύπα την «ανεμίδα», για να μπει ο βροχιακός και η γάτα. Τα παι-

χνίδια μας ήταν με απλά μέσα: στεφάνια, σένγκια, παχαπάνο κλπ. Όταν παίζαμε στη γειτονιά και καθώς ήμουν ο μεγαλύτερος από τα πέντε αδέρφια της οικογένειας, η μάνα μας πάντα εμένα φώναζε για τις δουλειές. Κι εγώ, καθ' ότι ... διπλωμάτης από τότε, απευθυνόμενος στον αδελφό μου, έλεγα: «Λευτέρη, η μάνα σε φωνάζει!...»

«Κάθε Κυριακή, αφού τελείωναν οι δουλειές απ' τα ζώα, φορούσαμε τα καλά μας ρούχα και μαζί με τους μεγάλους, διασκεδάσαμε με τον

φωνογράφο. Την Πασκαλιά, μια και ήταν καλή ανοιξιότικη μέρα, οι μεγάλοι μαζευόταν στον πλάτανο κι εμείς τα παιδιά δίπλα, στ' αλώνι του Τζούρου με τα πανύψηλα δρένια δέντρα. Μεγάλοι γιατροί λένε ότι, όταν υπάρχει φύλλωμα από δρένια και καραγάτσι, όταν δηλ. ευδοκιμούν αυτά τα δέντρα, επιβιώνει άριστα κι ο ανθρωπίνος οργανισμός.

«Αξέχαστη θα μου μείνει η Ανάσταση του 1957. Επειδή δεν είχαμε παπά στο χωριό, το Μ. Σάββατο ήρθε να μας κοινωνήσει ο παπά – Σωτήρης Βίλτσιος, που ιερούργουσε στο Γιαννακοχώρι. Ο πάρεδρος αφού συμφώνησε μαζί του να έρθει και για το Χριστός Ανέστη, ρώτησε ποια παλικάρια θα πήγαιναν να φέρουν τα μεσάνυχτα τον παπά. Αμέσως προθυμοποιηθήκαμε εγώ, ο Γρηγόρης Βογιατζόγλου, Κώστας Ζαντικόπουλος και Αιμίλιος Τζούρος. Μεσάνυχτα ξεκινήσαμε με έξι άλογα, τα δύο ήταν για τον παπά και τον ψάλτη. Στην επιστροφή, αφού τους πήραμε, μπροστά προχωρούσαμε δύο άτομα ποδαρόδρομο κρατώντας τις ουρές απ' τα ζώα, για να μην χαθούμε μέσα στο σκοτάδι, ενώ οι άλλοι ακολουθούσαν. Εμείς ανοίγαμε δρόμο, γιατί το μονοπάτι ήταν στενό, γεμάτο τσαλιά, πέτρες, λάσπες, ρέματα. Έτσι φτάσαμε στο χωριό και κάναμε Ανάσταση!

«Στο χωριό μας ήμασταν ένα νταμάρι και πολύ δεμένοι μεταξύ μας. Γι' αυτό και τώρα ακόμα, όποιο παλικάρι παντρευτεί κοπέλα απ' τη Στρά-

1965 στο πανηγύρι των Μυροφόρων. Ελλη Καρατζά, Αντώνης Ταούλας, Σταύρος Καρατζάς με το γιό του Πέτρο, Δέσποινα Πενίδου με το μικρό Κώστα Καρατζά, Μήτσος Πενίδης, Δημήτρης Βογιατζόγλου, Θανάσης Ζέκος, Νάσος Ζαράγκας (ο βοσκός της Στράντζας).

ντζα, θεωρείται δικός μας. Όπως και τον αδελφό σου Γιώργο, παρόλο που ήταν προσωπικός μου φίλος απ' τα παιδικά μας χρόνια, όταν πήρε τη Βασούλα, τον θεωρήσαμε δικό μας άνθρωπο.»

Η εγκατάλειψη του χωριού

»Από τα μέσα της δεκαετίας του '60 το χωριό άδειασε..., ολοκληρώνει τη διήγησή του ο μπάρμπα Μήτσος Πενίδης, «μία – μία οικογένεια, έρχονταν για μόνιμη εγκατάσταση στη Νάουσα. Τα παιδιά μας μεγάλωσαν και έπρεπε να πάνε στο Γυμνάσιο. Το σχολείο μας ήταν μονοθέσιο, δεν μπορούσαν να μάθουν καλά γράμματα. Έτσι κι εγώ πήρα την οικογένειά μου και εγκατασταθήκαμε στη Νάουσα. Στο χωριό άφησα μια επιτροπή: τον Τάκη Ζαντικόπουλο, Θανάση Μπουγά και Θανάση Μυλωνά και τους είπα: «όπως κρατήσαμε τόσα χρόνια το χωριό, τώρα θα αναλάβετε εσείς».

»Οι τελευταίες οικογένειες που έφυγαν το 1967, ήταν του Σταύρη Φουντούλη, της Ελένης Φουντή, του Απόστολου Φουντή, της Ευταλίας Σιρίδη και της Ζέκου Ελένης. Το 1968 η οικογένεια του Γιώργη Λαπατά ήταν η τελευταία που αποχαιρέτησε το όμορφο χωριό μας. Τα σπίτια εγκαταλείφθηκαν και τα περισσότερα απ' αυτά

ήταν μισογκρεμισμένα. Σε καθημερινή βάση πηγαίνοερχόμασταν στα χωράφια μας και ανταμώναμε όλοι οι Στραντζαλήδες στο πανηγύρι, στις «Μυροφόρες».

»Αφού φύγαμε όλες οι οικογένειες και ήρθαμε να μείνουμε στη Νάουσα στην περιοχή του Άη – Γιώργη, για να είμαστε όσο γίνεται πιο κοντά στο χωριό, τότε ήρθε στη Στράντζα το ρεύμα, τηλέφωνο, έγιναν οι δρόμοι. Όμως όλοι είχαμε φύγει. Αυτό ήταν. Υποφέραμε στη Στράντζα, αλλά δόξα το Θεό, όλοι κάναμε σπίτι στη Νάουσα και είμα-

στε καλά!

Για μια δεκαπενταετία περίπου, ο οικισμός της Ν. Στράντζας εγκαταλείφθηκε από τους κατοίκους της, οι οποίοι, όπως ήδη αναφέρθηκε, εγκαταστάθηκαν στη Νάουσα. Βέβαια καθημερινά πήγαιναν στα κτήματά τους, αλλά τα σπίτια σιγά – σιγά κατέρρεαν. Το 1978 με πρωτοβουλία του Χρήστου Πενίδη, σχηματίστηκε μια προσωρινή επιτροπή, προκειμένου να αντιμετωπισθούν τα προβλήματα του οικισμού. Όμως παρ' όλες τις προσπάθειες που έγιναν, ιδιαίτερη ανταπόκριση δεν υπήρξε. Το 1984 ο Γιώργος Φουντούλης του Σταύρου, παλικάρι τότε 24 ετών ξεκίνησε με ιδιαίτερη επιμονή μια καινούργια προσπάθεια για να ανασυγκροτηθεί ο οικισμός, Πηγαίνοντας «πόρτα – πόρτα» κατόρθωσε να συγκεντρώσει τους συγχωριανούς του και να αποφασισθεί η δημιουργία ενός Συλλόγου. Παρά τις μεγάλες αντιξοότητες που παρουσιάστηκαν, ιδρύθηκε το 1986 ο «Σύλλογος Προσφύγων Ν. Στράντζας» με 200 περίπου μέλη και πρόεδρο τον ίδιο, και έτσι ξεκινά μια καινούρια περίοδος για τον όμορφο αυτό οικισμό, στην οποία θα αναφερθούμε σε κάποιο μελλοντικό μας σημείωμα.